

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

Orașul medieval Piatra

(sfârșitul sec. al XIV-lea- mijlocul sec. al XVIII-lea)

REZUMAT

**Conducător științific,
Prof. Univ. Dr. Ștefan S. Gorovei**

**Doctorand,
Mihai C. Gicoveanu**

Iași

2022

CUPRINS

Introducere	7-22
1. Istoriografie.....	7-14
2. Izvoare și metodologie.....	14-22
2.1 Izvoare arheologice.....	14-15
2.2 Izvoare scrise.....	15-19
2.2.1 Inedite.....	15
2.2.2 Editate.....	15-19
a) Documentare.....	15-18
b) Narrative.....	18-19
2.2.3 Metodologie.....	19-22
Capitolul I: Geneza orașului medieval	23-54
I.1 Cadrul natural al așezării.....	23-29
I.2 Dovezi ale locuirii pe teritoriul actual al municipiului Piatra-Neamț, până la jumătatea veacului al XIV lea.....	29-38
I.2.1 Din preistorie până în Evul Mediu.....	29-33
I.2.2 Cetatea medievală de pe Bâta Doamnei.....	33-36
I.2.3 Așezarea medievală de la Brășăuți.....	36-37
I.2.4 Așezarea medievală de la Dărmănești.....	37-38
I.2.5 Așezarea medievală de pe Pietricica.....	38
I.3 Premisele genezei vieții orășenești.....	38-41
I.3.1 Câmpul lui Dragoș.....	41-42
I.3.2 Numele orașului.....	43-48
I.3.3 Primele mențiuni documentare	
a) „Ante villam Karacsonkw”, 30 ianuarie 1395.....	48-51
b) Lista orașelor „rusești îndepărtate și apropiate”.....	51-54
c) Participarea la Conciliul de la Konstanz.....	54
Capitolul II: Teritoriul urban	55-110
II.1 Hotarul orașului.....	55-64
II.1.1 Un caz de ocupare abuzivă a hotarului Pietrei.....	64-66
II.2 Vatra orașului.....	66-89
II.2.1 Evoluția teritorială a vetrei.....	66-69
II.2.2 Topografia orașului.....	69-82
II.2.2.1 Drumuri și ulițe.....	69-71
II.2.2.2 Locuințele.....	72-74
II.2.2.3 Edificiile de cult	
a) Bisericile.....	74-80
b) Sinagoga.....	81
II.2.2.4 Alte construcții	
a) Morile.....	81-82
b) Metocul Mănăstirii Pângărați.....	82
II.2.3 Curtea Domnească.....	82-90
II.3 Ocolul domnesc al Pietrei.....	90-110
Capitolul III: Administrația urbană	111-132

III.1 Administrația locală.....	111-127
III.1.1 Șoltuzii și pârgarii.....	111-119
III.1.2 O listă de șoltuzi pietreni.....	119-121
III.1.3 Pârgarii.....	121-122
III.1.4 Sigiliul orașului.....	122-128
III.2 Dregători domnești: ureadnicul(vornicul).....	128-131
III.2.1 Trei ureadnici ai Pietrei.....	131-132
Capitolul IV: Structuri etnice, sociale și economice.....	133-149
IV.1 Diversitate etnică în orașul medieval.....	134-137
IV.2 Categoriile sociale și economice. Familii de orășeni.....	137-149
IV.2.1 Preoți și negustori.....	137-141
IV.2.2 Meșteșugari și bresle.....	141-148
IV.2.3 Vânătorii Pietrei.....	148-149
Capitolul V: În vârtoarea marilor evenimente.....	150-163
V.1 Campania din 1395 a lui Sigismund de Luxemburg.....	150-153
V.2 Participarea la Conciliul de la Konstanz.....	153-156
V.3 Refugiarea lui Petru Rareș în Transilvania.....	156-160
V.4 Trecerea oștii lui Mihai Viteazul.....	160-161
V.5 Jafurile poloneze.....	161-162
V.6 Atacul tătarăsc.....	162-163
Concluzii.....	164-167
Bibliografie.....	168-198
Anexe.....	199-253

Istoria orașului medieval Piatra a fost un subiect abordat doar conjunctural în trecut, și doar în anumite segmente ale sale. Cercetarea sistematică a documentelor publicate și inedite, asociată cu informațiile pe care ni le oferă descoperirile arheologice, conturează imaginea unui centru urban dinamic, plin de viață, cu momente de creștere economică și de efervescență culturală, dar și de decădere, cauzată de slăbirea domniei și a rolului curților domnești din țară.

Identificarea, repertorierea și analizarea principalelor colecții de documente ne-a permis utilizarea câtorva sute de acte cu referiri directe sau indirecte la tema noastră. O parte au fost cuprinse în cele două colecții naționale realizate sub egida Academiei Române. Altele, existente în fonduri arhivistice cunoscute, au fost publicate sub formă de rezumate în cataloage de documente și nu ofereau decât parțial datele cuprinse în originale. Pentru acestea din urmă, am simțit nevoia transcrierii lor integrale. Documentele conțin mai ales informații despre evoluția hotarului și ocolului domnesc al urbei. Nu lipsesc înscrisurile redactate cu prilejul unor vânzări și cumpărări, în contextul cărora sunt menționați diverși locuitori, de diferite condiții sociale. Unele zapise se referă la Biserica Domnească și la slujitorii ei, dar și la unele evenimente care au marcat destinele orășenilor.

Cu prilejul depistării documentelor necesare demersului nostru, am localizat fondul arhivistic în care se păstrează actul original întocmit la 20 aprilie 1684, care face referire la o proprietate a mănăstirii Pângărați, în vatra Pietrei. Acest zapis înlătură îndoielile care s-au exprimat în trecut cu privire la autenticitatea unei astfel de donații către așezământul monahal amintit. O situație specială a reprezentat-o documentul redactat la 30 ianuarie 1395, scris „ante villam Karacsonkw”, cu ocazia campaniei militare întreprinse în Moldova de către regele maghiar Sigismund de Luxemburg. Originalul actului a fost redescoperit de către noi în Arhivele Naționale Maghiare, în contextul sărbătoririi primei mențiuni documentare a urbei de către administrația locală din municipiul Piatra-Neamț; conținutul său este expus în anexa lucrării de față. Grație unei întâmplări fericite, am primit o copie a acestui act, ce atestă existența timpurie a urbei de sub Cozla. Conținutul său a fost analizat, transcris și tradus de către regretatul medievist Radu Manolescu.

Rezultatele descoperirilor arheologice ne-au dat posibilitatea să urmărim mai ales evoluția complexului arhitectonic de pe platoul de sub muntele Cozla. Piese monetare din cimitirul ce a funcționat în jurul Bisericii Domnești ne-au oferit informații valoroase despre

circulația monetară și chiar sugestii despre structura socială și etnică a populației locale, la un moment dat.

În lipsa unor documente cartografice medievale, am utilizat pentru localizarea diverselor repere toponimice planuri de moșii realizate în prima jumătate a veacului al XIX-lea. Ele se află în custodia Arhivelor Naționale ale României și Bibliotecii Academiei Române. De exemplu, pe un plan din 1827 al moșiilor „Dărmănești, Târgul Pietrii și Mărăței” se poate distinge, cu claritate, vatra Pietrei la începutul secolului XIX.

Pentru a surprinde aspectele de referință ale evoluției orașului medieval Piatra, ne-am organizat activitatea în mai multe capitole. În mod firesc, ne-am început demersul cu abordarea problemei genezei așezării urbane. Așa cum se va putea observa în lucrare, factorii geografici au jucat un rol important în devenirea urbei pietrene. Situația așezării rurale care a precedat orașul în apropierea unor drumuri care realizau legătura cu Transilvania, a grăbit urbanizarea. Pe această cale a venit în 1395 oastea lui Sigismund de Luxemburg, prin același loc au intrat tătarii în Transilvania, în 1716-1717. De asemenea, am făcut referiri la posibila sosire în acest loc a unui reprezentant al comunității românești transilvănene, Crăciun, de la care ar proveni o parte a numelui originar al urbei.

Orașul medieval Piatra s-a dezvoltat într-o zonă în care cadrul geografic a stimulat apariția și evoluția comunităților umane. Totodată, situarea sa lângă drumuri care realizau legătura cu Transilvania a grăbit procesul de urbanizare. Descoperirile arheologice, datate din epoca pietrei și până în Evul Mediu timpuriu, au evidențiat activități ale oamenilor, aproape neîntrerupte, în perimetrul viitoarei urbe. Se pare că după marea invazie mongolă din 1241-1242, locuitorii din cetatea medievală abandonată de pe Bâta Doamnei s-au retras peste râul Bistrița și au întemeiat o nouă așezare, pe un platou dominant, apărat de munte și de văi abrupte.

Dovezile arheologice și scrise atestă existența unei comunități umane urbane, la baza Cozlei, în ultimele decenii ale secolului al XIV-lea. Aceasta se numea Piatra lui Crăciun. Numele său provenea din asocierea a doi termeni: „piatră” și „Crăciun”. Primul nume evidențiază o realitate geologică din preajmă, celălalt, onomasticul Crăciun, reflecta numele unui proprietar al locului, a cărui origine este încă discutabilă. Din a doua jumătate a veacului al XV-lea, când Crăciun nu mai exista, și pentru că orașele erau considerate proprietăți domnești, urbea se va numi doar Piatra.

Formarea oraşului medieval Piatra nu a fost un act singular în peisajul social, economic şi politic al societăţii româneşti de la răsărit de Carpaţi, din ultimele decenii ale secolului al XIV-lea. Apariţia acestui centru urban s-a aflat în strânsă legătură cu procesul de maturizare şi creştere a societăţii româneşti în ansamblul său. Înlăturarea dominaţiei tătarăşti din teritoriul cuprins între munte şi Siret, din iniţiativa regalităţii maghiare şi în interesul acesteia, a permis instituirea unui climat de relativă stabilitate care a favorizat refacerea comunităţilor săteşti, ierarhizarea acestora şi evoluţia unora dintre ele spre organizări teritoriale superioare.

Constituirea Moldovei la jumătatea veacului al XIV-lea a consolidat aceste tendinţe. Emanciparea tânărului stat românesc de sub tutela Ungariei, aflul de populaţie dinspre Transilvania, încurajată de către domnie, producţia de mărfuri în creştere, dezvoltarea comerţului local şi internaţional au stimulat apariţia aşezărilor urbane. În acest sens, s-a subliniat că spre sfârşitul domniei lui Alexandru cel Bun reţeaua de oraşe din acest spaţiu era deja constituită.

Majoritatea istoricilor au subliniat că oraşele de la răsărit de Carpaţi au fost precedate de aşezări rurale. În ultimele decenii, o astfel de părere a fost confirmată prin cercetări arheologice la Suceava, Iaşi, Baia şi altele. Transformarea satelor s-a realizat într-un context favorizant, precum cel arătat mai sus, dar şi ca urmare a cadrului geografic generos în care erau situate, ori datorită faptului că unele sate au polarizat viaţa economică şi politică dintr-o anumită zonă.

Unii dintre cercetătorii care s-au ocupat de urbanistica medievală au încercat să realizeze o încadrare tipologică a oraşelor din Moldova, în funcţie de factorii decisivi care au dus la formarea şi evoluţia lor, fără a se ajunge la o viziune unitară. O primă abordare în acest sens, însă marginală, o întâlnim la D. Ciurea. Acesta, pornind de la argumente geografice şi economice, considera că pe teritoriul cuprins între munte şi Nistru au existat *oraşe adăpostite* (Siret, Baia, Şcheia), *oraşe în poziţie strategică* (Suceava, Neamţ, Vaslui), *oraşe de vad* (Şcheia, Țuțora, Ștefănești, Fălciu, Galați), și *oraşe de popas* (Roman, Bacău, Adjud, Piatra, Bârlad, Tecuci, Tg. Frumos, Iași, Huși).

Traian Valentin Poncea consemna că în același loc s-au organizat oraşe-porturi, „oraşe etapă”, oraşe miniere şi oraşe constituite cu sprijinul domniei şi al bisericii. Un alt istoric, Denis Căprăroiu, a subliniat că centrele urbane moldoveneşti şi-au datorat începuturile fie unor factori externi (genovezii în cazul Cetăţii-Albe, tătarii în ceea ce priveşte Orheiul-Vechi şi Costeşti), fie au fost „generate de mediul românesc”, cele mai multe, cu sau fără aportul

autorităților politice.

Într-o altă sinteză de istorie medievală se consemnează că tipurilor de orașe enunțate mai sus li s-ar putea adăuga *centrele urbane religioase*, Roman și Huși. De asemenea, în funcție de mărimea populației, orașele ar putea fi grupate în *comunități mici*, cu mai puțin de 2000 de locuitori (majoritatea orașelor), și *comunități urbane mari* (peste 2000 de locuitori), în care ar putea fi incluse Suceava și Iași, foste capitale ale țării.

Aceste delimitări conceptuale, deși utile, conțin o doză de relativitate, în contextul în care în ultima vreme se încearcă tot mai mult conturarea individualității cât mai multor orașe românești. Din aceste nuanțări, se distinge faptul că factorii geografici și economici au fost determinanți în constituirea centrelor urbane din Moldova.

Spre deosebire de alte orașe, cu excepția perimetrului Curții Domnești, la Piatra-Neamț nu s-au efectuat săpături arheologice în vatra fostului oraș medieval. Construcțiile care s-au succedat pe parcursul celor peste șase veacuri de existență, fundațiile de la edificiile moderne și contemporane, intervențiile edilitare și alte activități au distrus urme istorice care ar fi putut clarifica începuturile urbei de la confluența Cujeiului cu râul Bistrița.

Părerile despre momentul constituirii urbei medievale Piatra sunt împărțite. Istoricii care au cercetat trecutul orașelor est-carpătice au considerat că acest centru economic și politic și-a definit caracteristicile fie în ultimele decenii ale secolului al XIV-lea, fie la începutul veacului al XV-lea. Aceste puncte de vedere au fost influențate de momentul în care centrul urban este amintit în documentele externe și interne, la o distanță de trei-patru decenii.

S-a arătat că după părăsirea fortăreței de pe Bâta Doamnei, la jumătatea veacului al XIII-lea, cel puțin o parte din locuitorii de pe acea înălțime s-au refugiat pe malul opus al Bistriței, pe un platou dominant situat la baza muntelui Cozla, și au întemeiat o nouă așezare. O astfel de ipoteză este susținută prin descoperirea, întâmplătoare, a unei cruciulițe relicvar, cu largă circulație în secolul al XIII-lea, lângă fundația Bisericii „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”. Totodată, o parte din ceramica datată pentru secolul XIV, descoperită în incinta fostei Curții Domnești, este similară cu cea identificată în cetatea de peste Bistrița.

Organizarea așezării de sub Cozla și urbanizarea ei au fost favorizate de apărarea naturală a perimetrului său original, pe toate laturile, prin înălțimea dominantă, versanți abrupti, cât și de resursele locale din abundență (lemnul, piatra, pășunile, vânatul, terenul agricol etc.).

La 30 ianuarie 1395, în drum spre Suceava, regele maghiar Sigismund de Luxemburg a poposit la Piatra lui Crăciun. Cu acest prilej s-a redactat un document care atestă scriptic cu certitudine, pentru prima oară, orașul nemțean de la confluența Cuediului cu Bistrița. „Lista orașelor valahe”, inserată în vechi letopisețe rusești, și „Cronica lui Ulrich de Richental” confirmă această realitate.

Capitolul II tratează problematica teritoriului urban. Acest segment l-am întocmit pe trei subcapitole: hotarul sau moșia orașului, vatra orașului și ocolul Curții Domnești. Până la organizarea primei mănăstiri în zonă, Bistrița, limitele hotarului sudic al Pietrei coborau până la „Câmpul lui Dragoș”, iar cele nordice și vestice nu au avut niște repere clare, erau „necuprinse”. Această concluzie se desprinde din procesele dintre monahi și orășeni, din secolul al XVII-lea. După înființarea mănăstirii Bistrița și a altor centre monastice (Pângărați și Bisericiani), suprafața moșiei s-a redus până la un nivel care se suprapune, în mare, peste perimetrul de azi al municipiului Piatra-Neamț.

Vatra orașului a concentrat cea mai mare parte a activităților cotidiene. Cu o suprafață foarte mică la începuturile urbei, pe amplasamentul de mai târziu al complexului arhitectonic mușatin, aceasta a evoluat spre circa 100 de hectare, la jumătatea veacului al XVIII-lea. Teritoriul a fost afectat de construcțiile domnești și de o donație oferită mănăstirii Pângărați și cuprindea locuințe, ateliere meșteșugărești, edificii religioase, mori, grădini, căi de comunicație și alte amenajări. Construcțiile reprezentative pentru urbe au fost Biserica Domnească și Turnul clopotniță. Totodată, domnia și-a edificat clădiri cu diverse utilități, care au răspuns cerințelor imediate din perioada sa de maximă dezvoltare (prima jumătate a veacului al XVI-lea). Se distingeau și anumite case, semn că diferențierile sociale erau evidente. Părți din vatră au fost acoperite de construcții care au aparținut mănăstirilor.

La sud și est de oraș au existat sate pe care domnia le-a integrat în ocol. Acesta a fost o structură administrativă menită să susțină financiar Curtea Domnească pietreană și bugetul puterii centrale. Ocolul Pietrei este semnalat prima oară la 20 aprilie 1491, când trei sate din componența sa, Zănești, Stolnici și Fauri, au fost dăruite mănăstirii Tazlău de către Ștefan cel Mare; a fost cel mai întins din câte au existat, cuprinzând 37 de proprietăți. Deși majoritatea proprietăților ocolului Pietrei sunt consemnate în documente ca fiind „ascultătoare” de târg, în realitate acestea au aparținut curții domnești ce a existat în centrul urban de la confluența Cuediului cu Bistrița. N-a avut vreodată o structură completă, deoarece concomitent cu

inclusiunea unor moșii s-a procedat la înstrăinarea altora. În 1631, a fost donată ultima parte a ocolului, siliștea Turturești. După acest moment, declinul curții de la Piatra s-a accentuat și a culminat cu abandonarea ei de către domnie, la sfârșitul veacului al XVII-lea.

Capitolul al III-lea tratează problema administrației urbane. Aceasta era compusă pe de o parte, din reprezentanții locali, șoltuzii și pârgarii, iar pe de altă parte, din ureadnic/vornic și alți trimiși ai domniei. În timp ce în Moldova instituția șoltuzului este amintită documentar în primele decenii ale secolului al XV-lea, la Piatra acest lucru este consemnat abia în 1596. Primul șoltuz pietrean cunoscut, Zaharia, apare într-un act redactat la 9 octombrie 1625. Alți șoltuzi au fost Toader, Isac, Constantin Napotă, Vasilache, Neculai, Ion și Vasile Baronce. Șoltuzul Isac s-a aflat în fruntea Pietrei, cel puțin de trei ori: 1654, 1665 și în 1674, în decurs de două decenii. Șoltuzii pietreni își aveau reședința la casa lor. Ei reprezentau interesele comunității locale în relația cu proprii locuitori și cu cei străini de oraș. De asemenea, se ocupau de punerea în aplicare a obligațiilor fiscale stabilite de puterea centrală, fiind ajutați de pârgari.

Pentru a autentifica actele redactate în fața lor, șoltuzii aplicau sigiliul orașului care avea ca emblemă o capră. Varianta de sigiliu medieval pietrean care s-a consacrat în timp are în centru un țap în mișcare, orientat spre dreapta. Cea mai veche amprentă sigilară de acest tip se află pe un act scris la 16 martie 1596, publicat prima oară de către preotul Paul Mihail. Însă descifrarea conținutului ei este dificilă, datorită folosirii tușului în exces în momentul aplicării peceții pe hârtie. O imagine clară o întâlnim pe un document din 1622. De asemenea, pe acte din 1631, 1654, 1656 și 1662 fost aplicată aceeași amprentă.

Această imagine s-a transformat în timp, până la pierderea valorii artistice. Documentele păstrate ne permit să evidențiem mai multe variante ale acestei efigii.

Pentru a-și impune propria autoritate în centrele urbane, unde se aflau adesea și curți domnești, și pentru a-și asigura o administrare eficientă a satelor de ocol, puterea centrală și-a desemnat în orașe proprii funcționari, numiți vornici sau ureadnici. Uneori, acești slujbași mai erau cunoscuți chiar prin termenul generic de „diregători”. Alternanța termenilor vornic și ureadnic a condus la concluzia că ei însemnau același demnitar domnesc. Documentele ne oferă numele a trei astfel de funcționari; cel mai cunoscut a fost Toma Cantacuzino, ajuns mare vornic spre sfârșitul vieții.

Capitolul al IV-lea l-am dedicat populației orașului medieval Piatra. Ca și în celelalte orașe, comunitatea pietreană a cunoscut o diversitate etnică. Misionarul Marco Bandini arăta că la

începuturi urbea era „curat ungurească”. Prezența ungarilor în acest loc este dovedită și de o relatare de la mijlocul veacului al XVI-lea. O comunitate maghiară a existat cu siguranță în târgul Pietrei, iar primii săi reprezentanți au sosit, probabil, înainte de anul 1400. Așa se justifică numele unguresc al centrului urban, Káracsonkö (Piatra lui Crăciun), atestat în 1395, care s-a păstrat până în secolul al XVIII-lea, în varianta sa de început. Pe de altă parte, prezența ungarilor în acest loc a imprimat urme destul de timpurii în hidronimia și toponimia locului. Se pare că pentru Piatra, ungurii au fost echivalentul sașilor din Neamț. Măsurile întreprinse de către urmașii lui Petru Rareș au diminuat semnificativ numărul străinilor. Alte etnii atestate au fost grecii, turcii, evreii.

În secolul al XVII-lea orașul avea o populație românească dominantă, după cum o dovedesc documentele de epocă. Familii din acea vreme ca Axintie, Costân, Cotruță, Covrig, Curt, Hâncu, Hârco, Munteanu, Mușat, Nechita, Miron, Orzea, Pirțu, Roșca, Rusul etc., au traversat vremurile și s-au păstrat până azi.

Documentele menționează o categorie distinctă, compusă din „oameni buni”, de vârste diferite, ce s-a constituit în elita comunității pietrene. În afară de negustori și meseriași, aceasta era formată și din preoți, mai ales cei „domnești”, care apar consemnați adesea, cu prilejul încheierii unor acte. O parte a preoților erau buni cunoscători ai limbii slavone și au contribuit substanțial la răspândirea literaturii religioase. Astfel, popa Andrușco a copiat între 1526-1527 cel puțin o serie de 12 mineie, ce au fost dăruite Schitului lui Iosif, viitoarea mănăstire Bisericieni.

Deoarece se afla pe o cale de comunicație importantă, așezarea urbană a fost implicată și în activitățile comerciale. Negustorii (precum Adam din Șarharod) soseau la iarmaroacele săptămânale de aici, din zilele de joi, și la cele anuale, la Duminica Mare, dar și pentru târgurile din preajmă, precum cel de pe moșia mănăstirii Gârcina. Printre meșteșugarii pietreni s-au aflat și butnarii. Consemnați pentru prima oară, în primul deceniu al veacului XVII, acești meșteri și-au avut reședința nu în vatra urbei, ci în satul Mărăței, ce era situat pe teritoriul hotarului centrului urban.

Un act din 1631 menționează un fânaț „pe care l-au stăpânit botnarii din satul Vânători (Piatra)”. Credem că această proprietate era aceeași cu locul care, la un moment dat, aparținea butnarilor din Mărăței. Înainte de 6 mai 1665, când acești meșteșugari s-au organizat în breaslă (în 1665, îl aveau ca staroste pe Vasile). În zăpădul care îi prezintă nominal pe cei 9 meșteri ce

compuneau asocierea, descoperim mai mulți membri ce aparțineau aceleiași familii, Ionașcu Dicul și Dumitrașcu, tată și fiu, frații Toader și Vasile, ceea ce evidențiază vechimea acestui meșteșug în acel loc și transmiterea lui de la o generație, la alta.

În paralel cu practicarea de diverse meserii, unii din locuitorii Pietrei s-au îndeletnicit și cu agricultura și creșterea animalelor. Cele două ocupații le asigurau o parte din necesarul de hrană zilnică și le permiteau acumularea de venituri suplimentare. Cultivarea cerealelor rezultă și din organizarea unui număr mare de mori, în vatra și hotarul orașului. În 1688, misionarul franciscan Antonio Giorgini consemna despre pietreni că erau „foarte bogați, mai ales în vite”. Această activitate a fost facilitată de pășunile naturale întinse și de înființarea în permanență de „curături” pe teritoriul montan.

În Capitolul V ne-am referit la câteva dintre evenimentele în care a fost implicată urbea de la confluența Cuejdiului cu Bistrița. În ianuarie 1395, o armată maghiară, condusă de însuși regele Sigismund de Luxemburg, a pătruns în Moldova cu scopul de a-l pedepsi pe noul voievod Ștefan I, care era perceput ca un dușman al coroanei ungare. În 1538, Petru Rareș s-a refugiat prin acest loc; trecerea lui este povestită de cronicari și s-a imprimat puternic în conștiința contemporanilor evenimentului. Urmașii au păstrat în memoria lor acest fapt memorabil și l-au îmbogățit pentru a-i imprima și mai multă aureolă. În 1600, prin Piatra au trecut oști ale lui Mihai Viteazul, în drum spre Cetatea Neamț. Mai târziu, locuitorii orașului au fost afectați de venirea mercenarilor polonezi. La începutul secolului al XVIII-lea, prin Piatra au trecut armate tătărești, în drum spre Transilvania.

Ca în cazul altor orașe, Piatra a contribuit semnificativ la dezvoltarea civilizației medievale românești. Prin creația lor materială și spirituală, oamenii din acest loc au arătat că s-au ridicat la nivelul cerințelor vremurilor pe care le-au traversat. Stau mărturie în acest sens documentele care s-au mai păstrat, descoperirile arheologice, dar și construcții care au înfruntat timpul și au dovedit puterea de creație a făuritorilor lor.

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

I. Documentare

a) Inedite

Fonduri de documente și manuscrise de la Arhivele Naționale Galați (Biblioteca „V.A. Urechia”, Documente), Arhivele Naționale Iași (Mănăstirile Bistrița, Bisericani, Cetățuia, Pângărați și Văratec, Fondul personal „Constantin Turcu”) și Biblioteca Academiei Române (Documente istorice)

b) Editate

Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie, Lwow, III, 1872; IV, Lwow, 1873.

Archiv fur Siebenburgische Landerskunde, XI, Sibiu, 1873.

Băileanu, Gheorghe, *Evoluția juridică a Epitropiei Sf. Spiridon*, II - III, Iași, 1929.

Bălan, T., *Documente bucovinene*, III (1573-1720), Cernăuți, 1939; IV (1721-1744), Cernăuți, 1938; V (1745-1760), Cernăuți, 1939.

Băleanu, Alexandru, *Documente și registre moldovenești*, în **CI**, VIII-IX, 1932-1933, 2.

Berechet, Ștefan, *Documente vechi din Piatra*, în **ALPR**, 1936-1940.

Bodale, Arcadie M., *Noi documente moldovenești din arhiva Metohului Sfântului Mormânt din Constantinopol*, 1618-1857, în **AȘUI**, istorie, LII-LIII, 2006-2007.

Bogdan, Damian P., *Pomelnicul mănăstirii Bistrița*, București, 1941.

Bogdan I., *Documentele lui Ștefan cel Mare*, I (Hrisoave și cărți domnești), București, 1913.

Idem, *Sămile mănăstirilor de țară din Moldova pe anul 1742*, în **BCIR**, I, 1915.

Burada, Teodor, *Documente inedite privitoare la istoria română*, în **RIAF**, V/2, 1885.

Bulat, T. G., *Documentele mănăstirii Văratec (1497-1836)*, Chișinău, 1939.

Catalog Iași=Catalog de documente din Arhivele Statului Iași, I (1398-1595), întocmit de Virginia Isac, București, 1989.

CDM = *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, I (1387-1620), București, 1957; II (1621-1652), București, 1959; III (1653-1675), București, 1968; IV (1676-1700), București, 1970; V (1701-1720), București, 1974; supl. I (1403-1700), București, 1975.

Codrescu T., *Uricariul*, XVI, Iași, 1891.

Condica lui Mavrocordat = Condica lui Constantin Mavrocordat, ediție cu introducere, note, indici și glosar alcătuită de Corneliu Istrati, I-III, Iași, 2008.

Constantinescu, D., *Documente moldovenești din secolul al XVII-lea (1642-1698)*, în **AIIAI**, VIII, 1971.

Costăchescu, Mihai, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, I-II, Iași, 1931-1932.

Idem, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare.*, Iași, 1933.

Corfus, Ilie, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1979.

Idem, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVII-lea*, București, Editura Academiei, 1983.

DIR, A = *Documente privind istoria României*, A, Moldova, veacul XVI, I (1501-1550), București, Editura Academiei, 1953; II (1551-1570), București, Editura Academiei, 1951; III (1571-1590), București, Editura Academiei, 1951; IV (1591-1600), București, Editura Academiei, 1952; veacul XVII, V (I) (1601-1605), București, 1952; II (1606-1610), București, Editura Academiei, 1953; III (1611-1615), București, Editura Academiei, 1954; IV (1616-1620), București, Editura Academiei, 1956; V (1621-1625), București, Editura Academiei, 1957; C, Transilvania, veacul XIV (1341-1350), București, Editura Academiei, 1955.

Documente agrare = Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, II, Moldova, editate de Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, București, Editura Academiei, 1966.

Documente Iași = Documente privitoare la istoria orașului Iași, editate de Ioan Caproșu, II (1661-1690), Iași, 2000; III (1691-1725), Iași, 2000; IV (1726-1740), Iași, 2001; V (1741-1755), Iași, 2001.

Documente Iași = Documente privitoare la istoria orașului Iași, I (1408-1660), editate de Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, Iași, 1999.

DRH, A = *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova, I (1384-1448), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1975; II (1449-1486), volum întocmit de Leon Șimanschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, București, Editura Academiei, 1976; III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu

și N. Ciocan, București, Editura Academiei, 1980; IV (1505-1526), volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei, 2019; VI(1546-1570), volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei, 2006; VII (1571-1584), volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei, 2012; VIII (1585-1592), volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei, 2014; IX (1593-1598), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Vacaru, Cătălina Chelcu și Sorin Grigoruță, București, Editura Academiei, 2014; XVIII (1623-1625), volum întocmit de I. Caproșu și V. Constantinov, București, Editura Academiei, 2006; XIX (1626-1628), volum întocmit de Haralambie Chrică, București, Editura Academiei, 1969; XX (1629-1631), volum întocmit de I. Caproșu și C. Burac, București, Editura Academiei, 2011; XXI (1632-1633), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1971; XXII (1634), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1974; XXIII (1635-1636), volum întocmit de L. Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agachi, București, Editura Academiei, 1996; XXIV (1637-1638) volum întocmit de C. Cihodaru și I. Caproșu, București, Editura Academiei, 1998; XXV (1639-1640), volum întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat și Marius Chelcu, București, Editura Academiei, 2003; XXVI (1641-1642), volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei, 2003; XXVII (1643-1644), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Mariu Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, București, Editura Academiei, 2005; XXVIII (1645-1646), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, București, Editura Academiei, 2006; C, Transilvania, X (1351-1355), volum întocmit de Sabin Belu, Ioan Dani, Aurel Răduțiu, Viorica Pervain și Konrad G. Gündisch, București, Editura Academiei, 1977; XII (1361-1365), volum întocmit de Aurel Răduțiu, Viorica Pervain, Sabin Belu, Ioan Dani și Marionela Wolf, București, 1985; D, Relații între Țările Române, I (1222-1456), volum întocmit de Acad. Ștefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad Gündisch, Damaschin Mioc și Viorica Pervain, București, Editura Academiei, 1977.

Documente din Basarabia, <I>. Adunate de Visarion Puiu, Constantin Tomescu, Ștefan Berechet, Ștefan Ciobanu, Chișinău, 1928.

Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc, culese, adnotate și publicate de T.V. Stefanelli, București, 1915.

Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri, A, Moldova, II, sub. red. lui Gh. Ungureanu et all, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1960.

Documente românești reproduse după originale sau după fotografii. Editate de Ion Bianu, partea I, tomul I, fasc. 1-2, București, 1907.

Ghibănescu, *Ispisoace* = Ghibănescu, Gh., *.Ispisoace și zapise*, III/1, Iași, 1910; III/2, Iași, 1912; IV/1, Iași, 1914; IV/2, Iași, 1915; V/1, Iași, 1921; V/2, Iași, 1923; VI/1, Iași, 1931.

Idem, *Surete* = Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade*, I, Iași, 1906; II, Iași, 1907; IV, Iași, 1908; V, Iași, 1908; VII, Iași, 1912; VIII, Iași, 1913; IX, Iași, 1914; X, Iași, 1915; XI, Iași, 1922; XII, Iași, 1924; XIII, Huși, 1923; XIV, Huși, 1925; XV, Iași, 1926; XVI, Iași, 1926; XVII, Huși, 1927; XX, Iași, 1928; XXI, Iași, 1929; XXII, Iași, 1929; XXIII, Iași, 1929; XXIV, Iași, 1930; XXV, Iași, 1933.

Hasdeu-Petriceicu, Bogdan, *Arhiva istorică a României*, I, ediție critică de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O., 2013.

Holban, Th., *Documente externe (1552-1561)*, în **RdI**, tom 18, 1965, 3.

Hurmuzaki=Documente privitoare la istoria românilor, culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, VI (1700-1750). Cu portretul lui Dimitrie Cantemir, București, 1878; VIII (1376-1650), București, 1894; XI (1517-1612), cuprinzând documente adunate, adnotate și publicate de N. Iorga, București, 1900; XV/1-2. Acte și scrisori din arhivele ardelene (Bistrița, Brașov, Sibiu). Publicate după copiile Academiei Române de N. Iorga, București, 1911-1913.

Iorga N., *Acte privitoare la Câmpul lui Dragoș*, în **RI**, 1916, nr. 7-9.

Idem, *Documente românești din arhivele Bistriței*, I-II, București, 1899-1900.

Idem, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, V, București, 1903; VI, București, 1904; VII, București, 1904; XI, București, 1906; XV/1, București, 1905; XVI, București, 1909.

Idem, *Un act municipal al orașului Piatra*, în Idem, „Studii și documente”, XVI.

Iványi, Béla, *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczy Bánffy család történetéhez*, II (1458-1526), Budapesta, 1908.

Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România, I, întocmit de Victor Eskenasy. Cuvânt înainte de dr. Moses Rosen. Ediția a II-a, revăzută, București, Editura „Hasefer”, 1995; II/2, întocmit de L. Benjamin, M. Spelmann, S. Stanciu. Prefață de dr. Moses Rosen, cuvânt înainte de Prof. univ. dr. Ghe. Platon, București, Editura Hasefer, 1991.

Lukinich, Emerico, *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400 p. Christum*, Budapesta, 1941.

Marinescu, Florin, Gorovei, Ștefan S., *Documente inedite de la Miron Vodă Barnovschi*, în „Dragomirna. Ctitori și restauratori”. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Sfânta Mănăstire Dragomirna, 2015.

Marinescu, Iulian, *Acte moldovenești felurite*, în **BCIR**, VIII, 1929.

MEF=*Moldova în epoca feudalismului*, IV (1641-1660), volum întocmit de D. M. Dragnev, A. N. Nichitici, L. I. Svetlicinaia, P. V. Sovetov, Chișinău, 1986; VII/2, volum întocmit de P. G. Dimitriev și P. V. Sovetov, Chișinău, 1975.

Mihail, Paul, *Document de limbă românească din veacul al XVI-lea*, în **ALNI**, Iași, 1946.

Idem, *Documente și zapise moldovenești de la Constantinopol (1607-1806)*, Iași, 1948.

Mihályi, Ioan, *Diplome maramureșene din sec. XIV și XV*, Sighetu-Marmației, 1900.

Moldvai csángo-magyar okmánytár, I-II, coordonate de Kálmán Benda, Budapesta, 1989.

Музейное собрание рукописей, II, Moscova, Biblioteca Academiei Ruse, 1997.

Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez, I. Oklevelek 1229-1499, Budapesta, 1919.

Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București, 1937.

Idem, *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București, 1944.

Stoide, C. A., *Documente din ținutul Neamț, secolele XVI-XVIII*, în **ALPR**, 1936-1940.

Idem, *Documente și regeste nemțene de la Dabija Vodă*, în **ALPR**, 1934-1935.

Idem, Turcu, C., *Documente și regeste din ținutul Neamțului (sec. XVI, XVII, XVIII)*.

Extras din Revista „Apostolul”, 9-11, Piatra-Neamț, 1935.

Varjú, Elemér, *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy család történetéhez*, I (1214-1457), Budapesta, 1908.

Veress, *Documente=Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și a Țării Românești*. Publicate de Dr. Andrei Veress, I (1527-1572), București, 1929; VII (1602-1606), București, 1939; XI (1661-1690), București, 1939.

Zsigmondkori oklevéltár, I (1387-1399). Întocmit de Elemér Mályusz, Budapesta, 1951.

II. *Narative*

Bandini, Marco, *Codex. Vizitarea generală a tuturor Bisericilor Catolice de rit roman din Provincia Moldova 1646-1648*. Ediție bilingvă. Introducere, text latin stabilit, traducere, glosar de Traian Diaconescu, Iași, Editura Presa Bună, 2006, p.188-192 și 360.

Bonfinis, Antonius de, *Rerum ungaricarum decades*. Ediderunt I. Fógel, B. Iványi, L. Juhász, III, 1936.

Costin, Miron, *Cronica polonă*, în „Opere alese”. Antologie, prefață și note de Gheorghe Pop. Text stabilit de P. P. Panaitescu, București, Editura Tineretului, 1966.

Idem, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*. Ediție critică de P. P. Panaitescu, București, 1944.

Canta, Ioan, < *Letopisețul Țării Moldovei de la a doua și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voievod*>(1741-1748), în Pseudo Enache Kogălniceanu, Ion Canta, *Cronici moldovenești (1741-1769)*. Ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu. Studiu introductiv de Aurora Ilieș, București, Editura Minerva, 1987.

Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*. Traducere după originalul latin de Gh. Guțu, București, Editura Academiei, 1973.

Călători străini = Călători străini despre Țările Române, V, volum îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, 1973; VI, volum îngrijit de M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Mustafa Ali Mehmet, București, 1976; VII, volum îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, 1980; IX, volum îngrijit de Maria Holban, M.M Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Editura Academiei, 1997; X/1-2, volume îngrijite de Maria Holban, M.M Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Editura Academiei, 2000-2001.

Costin, Miron, *Cronica Țării Moldovei și a Munteniei (1684)*, în „Cronice inedite atingătoare de istoria românilor”, adunate și publicate cu traduceri și adnotațiuni de Ioan Bogdan, București, 1895.

Cronica anonimă a Moldovei (1662-1733). Tradusă în grecește de A. Amiras, în „Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei”, ediția a doua. Revăzută, înzestrată cu note, biografii și facsimile, cuprinzând mai multe cronici nepublicate încă, și, ca adaos, tabele istorice ale României de la 1766 la 11 februarie 1866, de Mihail Kogălniceanu, tomul III, București, 1874.

Cronica Ghiculeștilor. Istoria Moldovei între anii 1695-1754. Ediție îngrijită de Nestor Camariano și Ariadna Camariano-Cioran, București, Editura Academiei Române, 1965.

Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan. Ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, Editura Academiei, 1959.

Lința, Elena, *Pomelnicul de la Bisericiani*, în **Rsl**, XIV, 1967.

Monumenta Hungariae Historica. Scriptores, II, Pesta, 1857.

Neculce, Ioan, *O samă de cuvinte*, în „Opere”, ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1982, p. 170.

Новгородская карамзинская летопись, sub redacția lui V. I. Buganov și B.A. Râbakov, Sankt Petersburg, 2012.

Полное собрание Русских летописей. Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов, sub redacția lui A.N. Nasnov, Moscova, 1950.

Полное собрание Русских летописей, изданное по высочайшему повелению археографической коммиссиею, t. 7. *Летопись по Воскресенскому списку*, Sankt Petersburg, 1856.

Ibidem, t. 23 (*Ермолинская летопись*), 1910.

Thuroczy, Janos, *Chronicle of the Hungarians*. Translation by Frank Mantello. Foreword and Commentary by Pál Engel, Indiana University, 1991.

Idem, *Chronica Hungarorum. II. Comentarii. 2. Ab anno 1301 usque ad annum 1487.* Ediție îngrijită de Élemer Mályusz și Julio Kristi, Budapesta, Editura Academiei, 1988.

Idem, *Magyar crónica*. Ediție îngrijită de Geréb László, Kardos Tibor și Mezey László, Budapesta, Magyar Helikon, 1957.

Ureche, Grigore, *Letopisețul Țării Moldovei*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu, București, ESPLA, 1958.

III. *Cartografice*

a. *Inedite*

Colecția de „Planuri și hotărnicii”, de la Arhivele Naționale ale României (Județul Neamț: „Planul moșiilor Turturești, Drăgoești, Dărmănești, Popcești” (nr. 6); „Planul moșiei Tătărași, proprietatea Mănăstirii Bistrița” (nr. 10); „Planul topografic al moșiei Siliștea sau Sarata, proprietatea mănăstirii Pângărați” (nr. 20); „Planul moșiilor Vânătorii, Calu și Săvineștii,

proprietatea mănăstirii Bisericiani” (nr. 28); „Planul moșiei Sarata, proprietatea mănăstirii Văratec” (nr.51), și „Colecția Planuri” de la Biblioteca Academiei Române („Planul moșiilor Dărmănești, Târgul Pietrii și Mărăței”, 75/1827).

b. Editate

Hărțile austriece ale Moldovei dintre anii 1773-1774 și 1788-1790 (*Moldawischen Districten(1788-!790)-Josephinische Landesaufnahme*(<http://mapire.eu/de/map/firstsurvey-moldova>) și *Moldawier-Wallachisch Militar-Regiment(1773-1774)-Josephinische Landesaufnahme*(<http://mapire.eu/de/map/firstsurvey-moldova-wallachia>).

LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

Albotă, Mihai-Gabriel, *Munții Ceahlău*, București, Casa Editorială pentru Turism și Cultură „Abeona”, 1992.

Amăriuței, Mihai-Cristian, Bacumenco, Ludmila, *Documente referitoare la istoria Țării Moldovei*, în **ArchM**, I, 2009.

Andea, Susana, *Itinerariile regilor în Transilvania voievodală și în comitatele vestice și nordice, în Transilvania (sec. XIII-XVII). Studii istorice*, București, Editura Academiei, 2005.

Andrei, Victor, *Două hărți ale ținutului Neamț lucrate de un elev al lui Gheorghe Asachi*, în „Anuarul Școlii Normale de Învățătoare Piatra-Neamț”, 1939.

Andronic, Alexandru, *Iașii până la mijlocul secolului al XVII-lea: Geneză și evoluție*, Iași, Editura „Junimea”, 1986.

Idem, *Orașe moldovenești în secolul al XIV-lea, în lumina celor mai vechi izvoare rusești*, în **RSL**, XI, 1965.

Idem, Popescu, Rica, *Curtea domnească de la Vaslui din vremea lui Ștefan cel Mare*, în „Muzeul Național”, VI, 1982.

Idem, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Vaslui-Curțile Domnești din anii 1976-1977*, în **AMM**, I, 1979.

Antonescu, Iulian, *Curțile domnești de la Bacău*, în „Carpica”, II, 1969.

Antonovici, Ioan, *Mănăstirea Florești din plasa Smila, județul Tutova*, București, 1916.

Idem, *Un manuscris din mănăstirea Pângărați, județul Neamțului*, în **RIAF**, X/1, 1909.

Apăvăloae, Mihail, *Piatra-Neamț. Studiu monografic*, Piatra-Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2005.

Apetrei, Cristian Nicolae, *Patrimoniul funciar al marelui postelnic Dumitrache Chiriță Paleologul*, în „Studia varia in honorem Professoris Ștefan Ștefănescu octogenarii”. Editerunt Cristian Luca et Ionel Căndea, București-Brăila, Editura Academiei, 2009.

Apostolescu, Virgil, *Mărturii documentare privind distrugerile și înstrăinările de materiale arhivistice din Moldova până în secolul XVIII*, în **AIIAI**, XVI, 1979.

Arms and people in Ulrich Richental's Chronik des Konzils zu Konstanz 1414-1418, ediție și introducere de Steen Clemmensen, Farum, 2011, appendix A.

Artimon, Alexandru, *Orașul medieval Troțuș in secolele XIV-XVII. Geneză și evoluție*, Bacău, Editura Corgal Press, 2003.

Idem, *Civilizația medievală urbană din secolele XIV-XVII (Bacău, Tg. Troțuș, Adjud)*, Iași, Editura Documentis, 1998.

Idem, Mitrea, Ioan, *Bacău-reședință voievodală*, Bacău, 1996.

Asachi, Gheorghe, *Biserica Sf. Ioan din Piatra*, în „Calendar pentru poporul românesc pe anul 1847”, VI, Iași, 1847.

Idem, *Itineraru sau călăuzul la Pion*, în „Opere”, II. Ediție critică și prefață de N. A. Ursu, București, Editura Minerva, 1980.

Idem, *Piatra idolilor*, în „Almanahul de învățătură și petrecere”, Iași, 1847.

Asăvoaie, Costică, *Observații și precizări privitoare la Câmpul lui Dragoș (I-II)*, în **AM**, XVII, 1994, și XIX, 1996.

Atanasiu, Mihai–Bogdan, *Marele vornic Toma Cantacuzino și mormintele Cantacuzinești de la Golia*, în „Monumentul XII. Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor”, partea I, vol. coordonat de Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Iftimi, Iași, Editura „Doxologia”, 2011.

Auner, C., *Moldova la Soborul din Florența*, ediția a II-a, București, 1915.

Аверьянов, К. А., *Загадка завещания Ивана Калиты. Присоединение Галича, Углича и Белоозера к Московскому княжеству в XIV в.*, Moscova, 2018.

Bacalov, Sergiu, *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea-începutul secolului al XVIII-lea (Studiu istorico-genealogic)*, Chișinău, 2012.

Idem, *Procesul de împământenire a boierimii alogene în Țara Moldovei în secolul al XVII-lea. Aspecte din viața și activitatea marelui postelnic Stamatie Hioti (Sacâzliul)*, în „Revista de istorie a Moldovei”, 86, 2011, 1-2.

Balș, G., *Bisericile lui Ștefan cel Mare*. Ediția a 2-a, îngrijită de Tereza Sinigalia și Paraschiva-Victoria Batariuc, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2012.

Balș Șt., Crețeanu R., *Monumentele din lemn*, în „Cercetări arheologice și istorice din zona lacului de acumulare Bicăz”.

Bartok, Botond, et all, *Repertoriul arheologic al județului Covasna*, Sfântu-Gheorghe, Muzeul Carpaților Răsăriteni, 1998.

Batariuc, Paraschiva–Victoria, *Cahle din Moldova medievală (secolele XIV-XVII)*, Suceava, Muzeul Național al Bucovinei, 1999.

Eadem, *Din nou despre ceramica cenușie de la Suceava*, în **AM**, XXV, 2002.

Eadem, *Locuințe medievale la Suceava*, în **CM**, XXVIII, 2005, p. 23-34.

Băcilă, Ioan C., *Hotarul de apus al Moldovei*, în **BSRG**, XLI, 1922.

Bălan, Teodor, *Din istoricul Câmpulungului Moldovenesc*, București, Editura Științifică, 1960.

Bănescu, Nicolae, *Recenzii*, în „Bizantinische Zeitschrift”, 29, 1929-1930.

Bătrâna, Adrian, Sion, Gh., *Locuința din a doua jumătate a secolului XIV de la Târgu-Neamț*, în **SCIVA**, 57, 2006, 1-4.

Berdecka, Anna, *Nowe lokacje miast królewskich w Malopolsce w latach 1333-1370: chronologia i rozmieszczenie*, în *Przegląd Historyczny*, 65, 1974, 4.

Bejenaru, N. C., *Ștefan Tomșa II*, Iași, 1926.

Beke György, *Tatárhalom*, în „Forrás”, 1997.

Benkő, Loránd, *A csángók eredete es települése a nyelvtudomány szemszögéből*, în „Magyar Nyelvoör”, 1989.

Bichir, Gh., *Cultura carpică*, București, Editura Academiei, 1973.

Binder, Pavel, *Din geografia istorică a pasurilor din Carpații Orientali*, în „File de istorie”, III, 1974, Bistrița.

Idem, *Drumurile și plaiurile Carpaților Orientali*, în **SAI**, XX, 1972.

Idem, *O identificare din poemul „Zlatna” al lui Martin Opitz*, în **RdI**, 31, 1978.

Bodale, Arcadie, *Repertoriul actelor privitoare la instituțiile eclesiastice din Țara Românească și Moldova până la 1742. Colecția de documente de la Arhivele Naționale Iași*, în **ArchM**, I, 2009.

Bórd, Zsigmont, *Spade medievale descoperite în județul Covasna*, în **ATF**, III, 2014.

Botezatu, Daniel, *Dregătorii Botoșanilor. Vornicii de Botoșani*, în **AMS**, XIV-XV, 2015-2016.

Idem, *Ocolul târgului Hârlău. Geneză și evoluție*, în „Ioan Neculce”, I, 1995.

Bozac, Ileana, Pavel, Teodor, *Călătoria împăratului Iosif al II-lea în Transilvania la 1773*, I, Cluj-Napoca, Editura „Institutului Cultural Român”, 2006.

Braun, Karl-Heinz, et all, *Das Konstanzer Konzil. Essays. 1414–1418. Weltereignis des Mittelalters*, Stuttgart, 2013.

Bromberg J., *Toponymical and Historical Miscellanies on Medieval Dobruđa, Bessarabia and Moldo-Wallachia*, în „Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines”, Bruxelles, XIII, 1938, 1.

Burac, Constantin, *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, Editura Academica, 2002.

Burlacu, Gheorghe, *Ocolul domnesc al Bacăului (sec. XV-XVIII)*, în „Carpica”, XIII, 1981.

Butnaru Daniela, Moscal Dinu, Prisacaru Ana-Maria, Cojocaru Vlad, *Tezaurul Toponimic al României. Moldova, II. Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic). Partea 1. Toponime personale*. Sub redacția Prof. univ. dr. Dragoș Moldoveanu, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2014.

Butnaru, Viorel M., *Date preliminare referitoare la piesele numismatice de la Curtea Domnească*, în Gheorghe Dumitroaia (coordonator), „Piatra-Neamț Curtea Domnească. Rapoarte arheologice”.

Butură, Valer, *Etnografia poporului român*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.

Buzilă, Aurel, *Din activitatea cultural-educativă a lui Constantin Matasă*, în **MA**, XII-XIV, 1980-1982.

Caproșu I., *Structuri fiscale și administrative într-un catastif moldovenesc de visterie din 1606*, în **AIX**, XXX, 1993.

Căprăroiu, Denis, *Orașul medieval în spațiul românesc extracarpatic (sec. X-XIV)*, ediția II-a, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

Cândea, Virgil, *Mărturii românești peste hotare. Creații românești și izvoare despre români în colecții din străinătate*, serie nouă, IV (Polonia-Rusia). Ediție coordonată de Ioana Feodorov și Andrei Timotin, București, Editura Bibliotecii Bucureștilor, 2012.

Cărciumaru, Marin, Nițu, Elena-Cristina, *Symbolic Behaviour and Art on the Territory of Romania from the Middle Palaeolithic to the Mesolithic (55,000-7,500 B.P.) / Comportamentul Simbolic și Arta pe teritoriul României din Paleoliticul mijlociu până în Mezolitic (55.000-7.500 B.P.)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2018.

Ceaușu, Silviu-Constantin, *Clopotul cel mare și câteva inscripții funerare de la Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”*, în **MA**, XXVIII, 2012.

Idem, Dumitroaia, Gheorghe, *Cercetări arheologice preventive în perimetrul Ansamblului medieval Curtea Domnească-Pivnița II(2014)*, în Gheorghe Dumitroaia (coordonator), „Piatra-Neamț Curtea Domnească. Rapoarte arheologice”.

Cercetări arheologice și istorice din zona Lacului de acumulare Bicaz. Volum îngrijit de Mircea Petrescu-Dîmbovița și Victor Spinei, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2003.

Cernovodeanu, Dan, *Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre*, Brăila, Editura Istros, 2005.

Chelcu, Marius, *Istoria orașelor din Moldova de la jumătatea secolului al XVI-lea până la jumătatea secolului al XVIII-lea. Studii și documente*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2015.

Idem, *Orășenii din Iași în secolul XVII-solidarități și diferențe*, în **AIIICN**, XLIX, 2010.

Idem, *O scrisoare din Târgul Piatra de acum două veacuri: contribuții la istoria orașului*, în **AIIIX**, XLVIII, 2010.

Cheptea, Stela, *Biserica „Sfântul Gheorghe” și Curtea Domnească Hârlău*, Iași, Editura Golia, 2004.

Eadem, *Un oraș medieval: Harlău*, Iași, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, 2000.

Chevalier J, Gheerbrant, A., *Dicționar de simboluri*, Iași, Editura Polirom, 2009.

Chindea, T., *Contribuții la istoria românilor din Giurgeul Ciucului*, Gheorgheni, 1930.

Cihodaru, Constantin, *Alexandru cel Bun (23 aprilie 1399-1 ianuarie 1432)*, Iași, Editura „Junimea”, 1984.

Idem, *Considerații asupra unor acte autentice considerate false în colecția „Documente privind istoria României, seria A, Moldova”*, în **AȘUI**, serie nouă, secț. III, istorie, XXX, 1984.

Idem, *Cu privire la localizarea unor evenimente din istoria Moldovei: Hindău, Direptate, Crăciuna și Roșcani*, în **AIIAI**, XIX, 1982.

Idem, *Formarea hotarului dintre Moldova și Țara Românească în secolul al XV-lea*, în „Stat, societate, națiune. Interpretări istorice”, volum îngrijit de Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982.

Idem, *Observații cu privire la procesul de formare și de consolidare a statului feudal Moldova în sec. XI-XIV(II)*, în **AIIAI**, XVII, 1980.

Idem, *Refacerea ocoalelor cetăților și curților domnești în a doua jumătate a secolului al XV-lea*, în „Omagiu lui P. Constantinescu-Iași”, București, Editura Academiei, 1965.

Idem, *Regiunea Hangu-Bicaz în secolele XIV-XIX*, în „Cercetări arheologice și istorice din zona Lacului de acumulare Bicaz”.

Ciobanu, Sergiu, *Patrimoniul funciar deținut de Andrei Corcodel*, în „Studium,” VIII, Galați, 2015.

Ciocan, N., *Procesul de înstrăinare a moșiei târgurilor din Moldova. Câteva considerații*, în „Profesorului Constantin Cihodaru la a 75-a aniversare”, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1983.

Ciubotaru, Elena, *Monumente istorice din județul Neamț*, I. Situri arheologice, Piatra-Neamț, Editura Crigarux, 2004.

Ciurea, D., *Noi contribuții privind orașele din Moldova în secolele XIV-XIX*, în **AIIAI**, VII, 1970.

Idem, *Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (sec. XIV-XVIII)*, în **AIIAI**, 1987.

Idem, *Sigiliile medievale ale orașelor din Moldova*, în **SCS**, istorie, VII, 1956, 2.

Ciulei, Ștefan G., Ciulei, Nina, Ciulei, Ecaterina, *Manuscrisul cu însemnări din călătoria naturalistului Julius Edel și a farmacistului Joseph Szabo prin Moldova în 1835*, în „Momente din trecutul medicinei. Studii, note și documente. Sub redacția dr. G. Brătescu, București, Editura Medicală, 1983.

Чурсин, Д. И., *К вопросу о локализации древнерусских городов Жолваж и Бирин*, în „Filo Ariadne”. 2021, 2.

Clit, Costin, *Un opis al documentelor Mănăstirii Pângărați din anul 1849*, în „Istorie și cultură. In onorem academician Andrei Eșanu”, Chișinău, Biblioteca Științifică, 2018.

Cocîrlă, Pavel, *Târgurile sau orașele Moldovei în epoca feudală, sec. XV-XVIII*, Chișinău, Editura Universitas, 1991.

Costăchel, Valeria, Panaitescu, P. P., Cazacu, A., *Viața feudală în Țara Românească și Moldova(sec. XV-XVII)*, București, Editura Științifică, 1957.

Costin, Miron, *Opere complete*. Ediție îngrijită de V.A. Urechia, II, București, 1888.

Crăciun, Maria, *Protestantism și ortodoxie în Moldova secolului al XVI-lea*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, 1996.

Creangă, Ion, *Moș Nichifor Coțcariul*, în Idem, „Opere”, II. Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș, București, Editura Humanitas, 2014.

Cucoș, Ștefan, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Neamț*, în **MA**, XVIII, 1992.

Idem, *Săpăturile de la Văleni-Piatra Neamț*, în **MA**, VI-VIII, 1974-1976.

Idem, *Săpăturile arheologice din județul Neamț*, în **MA**, I, 1969.

Das Konstanzer Konzil. Katalog. 1414–1418. Weltereignis des Mittelalters. Theiss, Darmstadt 2014.

Dascălu, Florin, *A fost folosit pasul Ghimeș până în veacul al XVII-lea?*, în **AUG**, Istorie, 17, 2018.

Deaconu, Daniel, *Evreii din Moldova de nord. De la primele așezări până în anul 1938. Cu privire specială asupra județului Neamț*, Piatra-Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2009.

Дедук, А.В., *Список русских городов дальних и ближних»: история изучения*, în „Русский книжник”, Moscova, 2015.

Demjén, Andrea, *Analysis of the Stove Tiles Discovered at the Pricske Quarantine (Harghita County)*, în „Ziridava. Studia Archaeologica”, 33, 2009.

Eadem, *A pricskei erőd és vesztegintézet régészeti kutatása*, în „Gyergyószentmiklós a régészeti kutatások tükrében / szerkesztő”, volum întocmit de Demjén Andrea, Cluj Napoca/Gheorgheni, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Muzeul Tarisznyás Márton, 2016.

Diaconescu, Emil, *Vechi drumuri moldovenești. Contribuțiuni în legătură cu luptele lui Ștefan cel Mare pentru ocuparea domniei*. Extras din „Lucrările Societății Geografice „D. Cantemir”, II, 1939.

Diaconescu, Marius, *Structura nobilimii din Transilvania în epoca angevină*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013.

Diaconu, Luca, *Curțile domnești de la Botoșani. Contribuții la istoria orașului și la stabilirea unei noi atestări documentare a acestuia*, în **AIX**, LII, 2015, Supl.

Dictionar german-român, II (M-Z), București, Editura Univers Enciclopedic, 2007.

Documente privind istoria României, A, Moldova, veacurile XIV-XVII, 1384-1625. Indicele numelor de locuri. Ediție îngrijită și prefațată de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1990.

Documente privind istoria României, A, Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de persoane, întocmit de Alexandru I. Gonța. Ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, Editura Academiei, 1995.

Dogaru, Maria, *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric. Album sigilografic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.

Domokos, Pál Péter, *A moldvai magyarság*, Budapesta, 2001.

Donat, Ion, Papacostea, Șerban, *Ținuturile dintre Carpați și Siret într-o descriere austriacă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, Brăila, Editura „Istros”, 2015.

Drăganu, Nicolae, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomasticii*, București, 1933.

Drăgotescu, Marcel, *Piatra-Neamț. File de monografie*, Piatra-Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2004.

Idem, Comaniciu, Adriana, *Monumente istorice și de arhitectură din județul Neamț*, Piatra-Neamț, Editura Nona, 2003.

Drugă, Gheorghe, *Istoria Hangului*, Piatra-Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2007.

Dumea, Emil, *Istoria Bisericii Catolice din Moldova*, Iași, Editura Sapienția, 2005.

Dumitrescu, H., *Raport asupra săpăturilor de la Văleni, jud. Neamț*, în **SCIV**, I, 1950, 2.

Dumitroaia, Gheorghe (coordonator), *Piatra-Neamț Curtea Domnească. Rapoarte arheologice*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2016.

Idem, *Săpăturile arheologice din județul Neamț*, în **MA**, VI-VIII, 1974-1976.

- Idem, *Săpăturile arheologice din județul Neamț (1977-1983)*, în **MA**, IX-XI, 1977-1979.
- Emandi, Emil-Ioan, Ceaușu, Mihai-Ștefan, *Contribuții de morfologie urbană la cunoașterea istoriei orașului Suceava (1388-1988)*, în **SV**, XV, 1988.
- Idem, *Observații de geografie istorică privind ocolul orașului Suceava*, în **SV**, IV, 1977.
- Engel, Pál, *Magyarország világi archontológiája, 1301–1457*, I, Budapesta, 1996.
- Idem, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria ungariei medievale (895-1526)*. Traducere din limba maghiară de Aurora Moga. Ediție îngrijită de Adrian Andrei Rusu și Ioan Drăgan, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2006.
- Eremia, Ion, *Statutul politico-juridic al Țării Moldovei într-o nouă sursă istorică-Cronica Moldovei de la Cracovia*, în „Tyrageția”, III (XVIII), 2009, 2.
- Idem, *Unele considerații privind hotarele Țării Moldovei în a doua jumătate a secolului al XIV-lea-Pocuția și Colomeea*, în „Tyrageția”, istorie-muzeologie, serie nouă, IV (XIX), 2010.
- Expunere statistică a Ministerului Lucrărilor Publice la sfârșitul anului 1897*. Vol. II-Șosele județene, vicinale și comunale, București, 1900.
- Famiile boierești din Moldova și Țara Românească*. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică, III. Familia Cantacuzino, coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, București, Editura Simetria, 2014.
- Ferenczi, Géza, *A Moldvai (ösibb) csángókról*, în **CSME**, 2006.
- Ferenț, Ioan, *Începuturile Bisericii catolice în Moldova*, Iași, Editura Sapienția, 2004.
- Filipașcu, Alexandru, *Înstrăinarea unor familii și averi maramureșene*, în „Transilvania”, 73, 1942, 10.
- Idem, *Patronime maramureșene*, București, Editura Albatros, 2003.
- Filitti, I. C., *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române*. Extras din „Revista de Drept Public”, București, 1935.
- Florescu, Adrian C., *Așezarea Noua II de la Piatra-Neamț „Steagul Roșu”(Ciritei)*, în **MA**, I, 1969.
- Fridvalsky, J., *Minerologia magni principatus Transilvania seu metalla, semi-metalla, sulphura, salia, lapides & aqua conscripta*, Claudiopoli, 1767.
- Frigyes, Pesty, *Krassó vármegye története*, III, Budapesta, 1882.
- Fuga lui Petru Rareș Vodă prin mahalaua Valea- Viei*, în „Buciumul român”, III, 1881.

Gabor, Iosif Pr., *Dicționarul comunităților catolice din Moldova*, Bacău, Editura Conexiuni, 1995.

Galinescu, Teoctist, *Țara Hangelui*, Piatra-Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2007.

Garvăn, Daniel, et all, *Piatra-Neamț-Dărmănești. Raport de cercetare arheologică preventivă (2012)*, în **MA**, XXIX-XXX, 2013-2014.

Gheorghiu, C. D., *Dicționar geografic al județului Neamț la anul 1890*, București, 1895.

Gheorghiu, Tudor-Octavian, *Începuturile urbanisticii românești medievale extracarpatică, secolele XIII-XVI*, în **AM**, XXVII, 2004.

Idem, Bica, Smaranda-Maria, *Restituții: Orașe la începuturile Evului Mediu românesc*, București, Editura Fundației Arhitect design, 2015.

Ghițescu, V., *Contribuțiuni nouă la istoricul Liceului „Petru Rareș”*, în **ALPR**, 1934-1935.

Gicoveanu, Mihai, *Bisericile Schitului „Cozla” din Piatra-Neamț. Istorie și arhitectură*, în „Monumentul. Simpozionul Internațional <<Monumentul-Tradiție și viitor>>”, XIX, Iași, Editura Doxologia, 2018.

Idem, *Călătoriile unui Manuscris: Tetraevanghelul din 1502 al ieromonahului Spiridon de la Putna*, în **AP**, XIII, 2017, 1.

Idem, *Spătarul Iordache Darie-Dărmănescu și familia lui*, în **AMS**, XIX-XX, 2020..

Giurescu Constantin C., *Cauzele înfrângerii husiților în Moldova și centrele lor în această țară*, în **SAI**, VIII, 1956.

Giurescu, Constantin C., *Cu privire la hotarul de vest al Moldovei*, în **RIR**, XI-XII, 1941-1942.

Idem, *Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea, pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1967.

Idem, *Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de Ion Neculce*, în „Studii de folclor și literatură”, București, Editura pentru literatură, 1967.

Idem, *Vechimea satelor Star-Chiojd și Chiojdul Mic din fostul județ al Săcuienilor*, în **RIR**, IV, 1934.

Gonța, Alexandru I., *Studii de istorie medievală. Texte selectate și pregătite pentru tipar de Maria Magdalena Szekely și Ștefan S. Gorovei. Cu un cuvânt introductiv de Ioan Caproșu*, Iași, Editura „Dosoftei”, 1998.

Idem, *Bulgarii și sârbii în Țările Române*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.

- Idem, *Campania lui Mihai Viteazul în Moldova*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.
- Idem, *Cercetări cu privire la robia Țiganilor din Moldova în veacurile XIV-XVI*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.
- Idem, *Legăturile economice dintre Moldova și Transilvania în secolele XIII-XVII*. Ediție, prefață, bibliografie și indice de I. Caproșu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
- Idem, *Mănăstirea Balica din Iași o ctitorie din veacul al XVI-lea a boierilor buzești din Țara Românească*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.
- Idem, *Mănăstirea de la Greci din Țarina Iașilor. O ctitorie dispărută a lui Alexandru Lăpușeanu*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.
- Idem, *Mănăstirea de peste vale de la Vânătorii Bistriței*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.
- Idem, *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*. Ediția a II-a, Iași, Editura Panfilius, 2011.
- Idem, *Strategia lui Ștefan cel Mare în bătălia de la Baia (1467)*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.
- Idem, *Unele aspecte ale politicii interne a lui Ștefan cel Mare*, în Idem, „Studii de istorie medievală”.
- Gorovei, Ștefan S., *Am pus pecetea orașului*, în **MI**, XII, 1978, 2.
- Idem, *Anastasia Crimca. Noi contribuții*, în „Dragomirna. Istorie, tezaur, ctitori”, II, Sfânta Mănăstire Dragomirna, 2014.
- Idem, *Cu privire la patriciatul orășenesc în Moldodova medievală. Câteva considerații preliminare*, în **AIIAI**, XXV, 1988, 1.
- Idem, *Din nou despre vechimea unor orașe din Moldova medievală. Câteva însemnări*, în „Carpica”, XLIX, 2020.
- Idem, *Genealogii pierdute. Sate uitate(I)*, în **SMIM**, XXIX, 2011.
- Idem, *Întemeierea Moldovei. Probleme controversate*. Ediția a II-a. Cu o postfață târzie, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2014.
- Idem, *La începuturile orașului Bacau*, în „Carpica”, XVIII-XIX, 1986-1987.
- Idem, *Lumea animală în heraldica teritorială a Moldovei medievale*, în „Lumea animalelor”.
- Idem, *Petru Rareș(1527-1538; 1541-1546)*, București, Editura Militară, 1982.
- Idem, *Vechimea orașelor*, în **MI**, 1996, 2.

- Gostar, Nicolae, *Cetăți dacice din Moldova*, București, Editura Meridiane, 1969.
- Graff, Tomasz, *Sobór w Konstancji wobec monarchii polsko-litewskiej*, în „Prace Historyczne” 2014, 2.
- Greceanu, Eugenia, *Ansamblul urban medieval Botoșani*, ediția a II-a, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2009.
- Grigoraș, Nicolae, *Dregătorii târgurilor moldovenești și atribuțiile lor până la regulamentul Organic*, Iași, 1942.
- Idem, *Instituții feudale din Moldova. Organizarea de stat până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, Editura Academiei, 1971.
- Idem, *Proprietatea funciară a orașelor moldovenești în timpul orânduirii feudale și evoluția ei*, în **SCS**, XII, 1961, 2.
- Idem, *Robia în Moldova (De la întemeierea statului până în secolul al XVIII-lea)*, în **AIIAI**, V, 1968.
- Idem, *Românii de la est de Carpați și organizarea lor până la întemeierea statului românesc al Moldovei*, în **CI**, serie nouă, VIII, 1977.
- Idem, *Țara Românească a Moldovei de la întemeiere și până la Ștefan cel Mare (1359-1457)*, ediția a II-a, Chișinău, Editura Universitas, 1992.
- Idem, *Un maramureșean întemeietor al municipiului Piatra –Neamț?*, în „Omagiu lui Ștefan Meteș la 85 de ani”, Cluj-Napoca, 1977.
- Guțu, Gh., *Dicționar latin-român*, ediție revăzută, București, Editura Humanitas, 2007.
- Hogaș, Calistrat, *Spre mănăstiri*, în Idem, „Pe drumuri de munte, I. Amintiri dintr-o călătorie. În Munții Neamțului”. Cu o introducere de Vladimir Streinu, București, 1944.
- Hogea, Dimitrie, *Din trecutul orașului Piatra-Neamț. Amintiri*, Piatra-Neamț, 1936.
- Holban, Maria, *Românii din Transilvania și anarhia feudală din secolul al XIV-lea*, în Idem, *Din cronica relațiilor româno-ungare în secolele XIII-XIV*, București, Editura Academiei, 1981.
- Iacob, Aurel, *Țara Moldovei în vremea lui Ștefan Tomșa al II-lea*, Brăila, Editura Istros, 2010.
- Iambor, Petru, Edroiu, Nicolae, Sălăgean, Tudor, *Așezări fortificate din Transilvania: secolele IX-XIII*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2005.
- Iftimi, Sorin, *Evoluția ocolului domnesc al orașului Iași*, în „Ioan Neculce”, I, 1995.

- Idem, *Iașii. Simbolurile unui oraș simbol*, Iași, Editura Trinitas, 2008.
- Idem, *Reprezentări faunistice în sigiliile medievale ale orașelor Moldovei*, în „Lumea animalelor”.
- Iorga, N., *Cronică*, în **RI**, XIII, 1927, nr. 7-9.
- Iorga, N., *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I, București, 1908.
- Idem, *Istoria comerțului românesc. Epoca veche*, București, 1925.
- Idem, *Istoria poporului românesc*. Traducere din limba germană de Otilia Teodora Ionescu, I, București, 1922.
- Iorga, N., *Note asupra încă unui „Câmpulung” muntean: Chioajdele*, în **CC**, I, 1924.
- Idem, *Sate și mănăstiri din România*, București, 1905.
- Istoria Hușilor*. Volum îngrijit și coordonat de Theodor Codreanu, Galați, Editura Porto-Franco, 1995.
- Iusztin, Zoltan, *Comitele de Timiș. Un baron al regatului maghiar*, în **AnB**, serie nouă, arheologie-istorie, XIX, 2011.
- Idem, *Stăpânitorii Cetății Severin în secolul al XIV-lea*, în **AnB**, serie nouă, arheologie-istorie, XXIV, 2016.
- Jako, Sigismund, *Sigilografia cu privire la Transilvania*, în **DIR**, Introducere, II.
- Idem, *Három erdélyi vajda Zsigmond király korában*, în Balázs H., Fügedi, Éva, Ferenc, Erik-Maksay, „Mályusz Elemér emlékkönyv. Társadalom-és művelődéstörténeti tanulmányok”, Budapesta, 1984.
- Karadja, Constantin I., *Delegații din țara noastră la Conciliul din Constanța (în Baden) în anul 1415*, în **AARMSI**, seria III, tomul VII, 1927.
- Idem, *Portretul și stema lui Grigore Țamblac și misiunea sa la Conciliul din Constanța*, în **AARMSI**, seria III, tomul XXVI, 1944.
- Kaufman, Josef, *Cronica comunităților israelite din județul Neamț. Cuprinzând hrisoave, documente, inscripții, fotografii*, tomul I, Piatra-Neamț, 1928-1929.
- Kinga, Éry, *Kora avar kori népesség csontmaradványai Balatonfüzfő határából*, în „Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei”, 19-20, 1993-1994.
- Kirileanu, Gh. T., *Despre biserica lui Ștefan cel Mare din Piatra*, în **ALPR**, 1936-1940.
- Idem, *Un proces de hotar la valea-Viei*, în „Avantul”, 1939, nr. 159-162.

Kiss, Lajos, *Magyar helységnevek a Keleti-Kárpátokontúl*, în „Magyar Nyelvoör”, 1987.

Kordé, Zoltán, *A székely ispáni méltóság története a kezdetektől 1467-ig*, Szeged, 2019.

Idem, *Megjegyzések a székely ispánok 1467 előtti katonai szerepéhez*, în „Hadtörténelmi közlemények”, 118, 2005.

Kranzieritz, Károly, *Havasalföld szerepe az 1396-os kereszties hadjárat előkészítésében és végrehajtásában* în „Hadtörténelmi Közlemények”, 129, 2016, 1.

Кулаковский, Ю., *Где находилась вичинская епархия константинопольскаго патриархата*, în „Византийский временник”, Sankt Petersburg, IV, 1897.

Кучкин, В. А., *Датировка списка «А се имена градом встъм русским далним и ближним»*, în „Древняя Русь. Вопросы медиевистики”, Москва, 61, 2015, 3.

Lazăr, Ginel, *Tetraevanghelul Ieromonahului Spiridon*, în „Capodopere din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României”, București, 2012.

Lazăr, Mihai, *Date și sublinieri noi cu privire la sulgiu și ialoviță în Moldova în sec. XVI-XVIII*, în „Hierasus”, II, 1979.

Lazăr, Monica, Lazăr, Ginel, *Odiseea prețiosului Tetraevanghel slavon al Mănăstirii Florești de pe valea Smilei*, în **ATF**, II, 2013.

Le Goff, Jacques, *Imaginarul medieval*. Traducere și note de Mariana Rădulescu, București, Editura Meridiane, 1991.

Lehoczky, Tivadar, *Adalékok az oláh vajdák, oláh és orosz kenézek vagy soltészok és szabadosok intézményéhez hazánkban: 2. Közlemény*, în „Magyar Tortenelmi Tar”, 42, 1894.

Lumea animalelor, volum îngrijit de Maria Magdalena Szekely, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2012.

Lungu, Vasile, *Ținuturile Moldovei până la 1711 și administrația lor*. Extras din **CI**, 1943.

Lupu, Ioan, *Vina și procesul ei la români*, Iași, 1934.

Manolescu, Radu, *Campania lui Sigismund de Luxemburg în Moldova(1395)*, în **AUB**, istorie, XV, 1966.

Idem, *Cultura orășenească în a doua jumătate a secolului al XV-lea*, în „Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare”. Culegere de studii îngrijită de Mihai Berza, București, Editura Academiei, 1964.

Matasă, C., *Amintiri: Însemnări de pe „ răbușul” unei vieți*, în „In memoriam Constantin Matasă”. Un volum <editat> de Gheorghe Dumitroaia, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2001.

Idem, *Câmpul lui Dragoș*, în **ALPR**, 1932-1933.

Idem, *Câmpul lui Dragoș. Toponimie veche și actuală din județul Neamț*, București, 1943.

Idem, *Cetatea Neamțului*, în „Boabe de grâu”, V, 1934, 3.

Idem, *Cercetări arheologice din preistoria județului Neamț*, în **BCMI**, XXXI, 1938.

Idem, *Descoperiri arheologice din raionul Piatra-Neamț*, în **MCA**, V, 1959.

Idem, *Șantierul arheologic Piatra-Neamț*, în **SCIV**, VI, 1955, 3-4.

Idem, *Vânătorii Pietrei*, în **ALPR**, 1933-1934.

Idem, Iliescu, O., Mihăilescu-Bîrliba, Virgil, *Date noi cu privire la circulația monetară în Moldova în secolul al XVI-lea*, în **AM**, VII, 1972.

Idem, Zamoșteanu, I., Zamoșteanu, M., *Săpăturile de la Piatra-Neamț*, în **MCA**, VII, 1960.

Matei, Mircea D., *Civilizație urbană medievală românească. Contribuții (Suceava până la mijlocul sec. al XVI-lea)*, București, Editura Academiei, 1989.

Idem, *Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava*, București, Editura Academiei Romane, 1963.

Idem, *Geneză și evoluție urbană în Moldova și Țara Românească*, Iași, Editura Helios, 1997.

Idem, *Principalele căi de constituire a orașelor moldovenești*, în Idem, *Studii de istorie orășenească medievală (sec. XIV-XVI)*, Suceava, Muzeul Județean, 1970

Măndescu, Dragoș, *Drumuri și trecători peste Carpați-primele reprezentări în cartografie*, în „Miscellanea Historica et Archaeologica in honorem Professoris Ionel Cândea septuagenarii”. Editat de Costin Croitoru, București-Brăila, Editurile Academiei și „Istros”, 2019.

Melchisedec, Episcopul Dunării de Jos, *Cronica Romanului și a Episcopiei de Roman*, II, București, 1875.

Melchisedec, episcopul Romanului, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri și biserici antice din Moldova*, București, 1885.

Munteanu, Roxana, et all, *Cercetări arheologice preventive în cadrul proiectului „Amenajări urbanistice, pasaj auto și parcaje subterane”(2010-2011)*, în Gheorghe Dumitroaia(coordonator), „Piatra-Neamț Curtea Domnească. Rapoarte arheologice”, Piatra-Neamț, Muzeul de Istorie și Arheologie, 2016.

Minea, Ilie, *Influența bizantină în regiunea carpato-dunăreană până la sfârșitul secolului al XII-lea, în baza monedelor răspândite*, în **BSNR**, XXVII-XXVIII, 1933-1934.

Idem, *Principatele Române și politica orientală a regelui Sigismund de Luxemburg. Note istorice*, București, 1919.

Mitreă, B., *Monedele feudale descoperite pe valea Bistriței*, în „Cercetări arheologice și istorice din zona lacului de acumulare Bicaz”.

Möhlenkamp, Renate, *Die Entstehung und Entwicklung der Mittelalterlichen Moldauischen Städte bis Ende des XVI. Jahrhundert*, în „România în istoria universală”, III/1, coord. I. Agrigoroaiei, Gh. Buzatu, V. Cristian, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1988.

Monah Dan, Cucuș, Ștefan, *Așezările culturii Cucuteni din România*, Iași, Editura „Junimea”, 1985.

Mór, Wertner, *A Nikápoly hadjárat 1396-ban*, în „Hadtörténelmi Közlemények”,XXVI, 1925, 1.

Motogna, Victor, *Relațiunile dintre Moldova și Ardeal în veacul al XVI-lea*, Dej, 1928.

Munteanu, Lucian, Gărvan, Daniel, *Descoperiri monetare recente în cimitirul de la Piatra-Neamț, cartierul Dărmănești (jud. Neamț)*, în **SCN**, V-VIII (XVII-XX), 2014-2017.

Nagy, István, *Magyarország csáldai czimerekkel es nemzekrendi táblákkal*, VII, Pesta, 1860.

Nagy, Imre, *A Losoncziai és Bánffyok nemzedék-rendje*, în „Turul”, 1883, 1.

Idem, *A Tomaj nemzetségbeli Losoncziai család őseiről*, în „Turul”, 1883, 1.

Năsturel, Petre Ș., Rădulescu, Mihai Sorin, *Spătarul Dimitrie Ramandi și familia sa. Contribuții privind un boier cărturar trecut cu vederea*, în „Muzeul Național”, IX, 2007.

Nedeloiu, Paul Daniel, *Mari boieri cu stăpâniri în ținutul Neamț în secolul al XV-lea: Mihail Logofăt*. Studiu prosopografic, în **MA**, XXIX-XXX, 2013-2014.

Idem, *Un dregător nemțean la cumpăna secolelor XVI-XVII: Damian vistier*, în **MA**, XXVIII, 2012.

Neamțu, Eugenia, *Date istorice și arheologice cu privire la Curtea Domnească din Piatra-Neamț*, în **MA**, I, 1969.

Neamțu, Vasile, *Istoria orașului medieval Baia (Civitas Moldaviensis)*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1997.

Idem, Eugenia Neamțu, Stela Cheptea, *Orașul medieval Baia în secolele XIV-XVII*, I-II, Iași, Editura „Junimea”, 1980-1984.

Nicolau, Vasile C., *Priviri asupra vechei organizări administrative a Moldovei*, Bârlad, 1913.

Nicolescu, Corina, *Arta în epoca lui Ștefan cel Mare*, în „Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare”. Culegere de studii îngrijită de M. Berza, București, Editura Academiei, 1964.

Nistor I., et all., *Sondajele de la Piatra-Neamț*, în **MCA**, IV, 1957.

Nistor, Ion I, *Istoria românilor*. Ediție îngrijită de Florin Rotaru, I, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2002.

Nouzille, Jean, *Catolicii din Moldova. Istoria unei minorități confesionale din România*. Traducere din limba franceză de Pr. Dr. Anton Despinescu și Petru Ciobanu, Iași, Editura „Sapientia”, 2010.

Olteanu Șt., *Meșteșugurile din Moldova în secolul al XVII-lea*, în **SMIM**, III, 1959.

Papiu-Ilarian, Al., *Tezaur de monumente istorice pentru România*, III, București, 1864.

Panaitescu, P. P., *Comunele medievale în Principatele Române*, în Idem, *Interpretări românești. Studii de istorie economică și socislă*. Ediția a II-a. Postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely, București, Editura Enciclopedică, 1994.

Idem, *Mircea cel Bătrân*, București, 1944.

Idem, *Mihai Viteazul*, București, 1936.

Papacostea, Șerban, *Moldova și unirea bisericilor din Apus și Răsărit. Vremea lui Alexandru cel Bun*, în **SMIM**, XXXI, 2013.

Paragină, Anton, *Habitatul medieval la curbura exterioară a Carpaților în secolele X-XV*, Brăila, Editura Istros, 2002.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Rmâne*, I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980.

Pînzar, Alexandru, *Hotarul de nord al Moldovei de la formare în secolul al XIV-lea (până la statornicirea lui pe Ceremuș, Colacin și Nistru)*. Prefață de Ștefan S. Gorovei, Iași, Editura Universității "Al. I. Cuza", 2016.

Pârvan, Vasile, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926.

Petrovay, György, *A bilkei Gorzó-család története 1339-től napjainkig*, în „Turul”, XII-XIV, 1894, 4.

Petru Rareș. Redactor coordonator Leon Șimanschi, București, Editura Academiei, 1978.

Pilat, Liviu, *Între Roma și Bizanț. Societate și putere în Moldova (secolele XIV-XVI)*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2008.

Pippidi, Andrei, „*Belicâne*”-*legendă și realitate*, în **SMIM**, XXVII, 2009.

Пламєницька, Ольга, *Сакральна архітектура Кам'яця на Поділлі*, Camenița, 2005.

Полевой, Л.Л., *Очерки исторической географии Молдавии XIII-XV вв*, Chișinău, Editura Știința, 1979.

Poncea, Traian-Valentin, *Geneza orașului medieval românesc în spațiul extracarpatic (secolul X-XIV)*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 1999.

Popa, Radu, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, ediția a II-a, București, Editura Enciclopedică, 1997.

Popovici, Gheorghe, *Cronica lui Ureche despre ocoalele iugaiene*, în „Convorbiri literare”, XXV, 189-1891, nr. 12.

Preoteasa, Constantin, et all, *Turturești, com. Girov, jud. Neamț. Punct. Podul de Piatră*, în „Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2017”. Volum editat de Institutul Național al Patrimoniului, București, Ministerul Culturii și Identității Naționale, 2018.

Rădvan, Laurențiu, *Contribuții la istoria unui oraș al Moldovei: Bârlad*, în *The Steppe lands and The World Beyond Then: Studies in honor of Victor Spinei on his 70th birthday*, editors Florin Curta, Bogdan-Petru Maleon, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2013.

Idem, *Orașele din Țările Române în Evul Mediu*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2011.

Idem, *Uliță, ulicioară, hudiță. O tipologie a străzilor din orașele Țărilor Române la sfârșitul Evului mediu și în perioada pre-modernă*, în **HU**, tom XXVII, 2019.

Idem, Rădvan, Mihaela, *Cu privire la organizarea spațiului urban în Țara Moldovei în evul mediu*, în **AȘUI**, istorie, tom LIX, 2013.

Rendina, Claudio, *Papii. Istorie și secrete*, traducere și note de Radu Gâdei, București, Editura Bic All, 2012.

Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare. Lucrare coordonată de M. Berza, București, Editura Academiei, 1958.

Rezachevici, Constantin, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova (1324-1881)*, I. Secolele XIV-XVI, București, Editura Enciclopedică, 2001.

Idem, *Pribeția lui Petru Rareș*, în „*Petru Rareș*”. Redactor coordonator Leon Șimanschi, București, Editura Academiei, 1978.

Rosetti, R., gen., *Evoluția mijloacelor și a chipului de înfăptuire a războiului de la moartea lui Ștefan cel Mare până la aceea a lui Matei Basarab. IV. Fortificația*, în **AARMSI**, serie nouă, XII, 1932.

Russo, Alecu, *Piatra Teiului*, în „*Scrieri postume*”. Traduse de V. Alecsandri, Al. Odobescu, M. Sadoveanu. Publicate de Petru V. Haneș, Craiova, 1935.

Rusu, Adrian-Andrei, Pascu-Hurezan George, *Biserici medievale din Arad*, Complexul Muzeal Arad, 2001.

Sacerdoțeanu, Aurelian, *Corespondență(1928-1974)*. Ediție de documente întocmită de Maricica Ifrim și Ana-Felicia Diaconu, București, Arhivele Naționale ale României, 2004.

Sava, Aurel V., *Târguri, ocoale domnești și vornici în Moldova*, în „*Buletin științific*”, vol. IV, 1952, nr. 1-2.

Sălăgean, Tudor, *Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. Afirmarea regimului congregațional*, Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, 2003.

Săvescu-Sauciu T., *O inscripție latină și alte obiecte antice și știri din satul Petra, Camena de azi, din județul Tulcea*, în **AD**, XV, 1934.

Schlozer, Al. I., *Gheschichte von Litauen, Kurland und Liefland*, Halle, 1785.

Scorpan, Constantin, *Date noi cu privire la carpi și problema continuității geto-dace în bazinul Bistriței*, în **MA**, IV-V, 1972-1973.

Idem, *L'ensemble archéologique féodal de Bâta Doamnei*, în „*Dacia*”, IX, 1965.

- Idem, *O nouă așezare paleolitică pe valea Bistriței*, în **MA**, IV-V, 1972-1973.
- Semaca, A., *Privire în trecutul târgului Pietrei*, București, 1938.
- Spânu, Anda-Lucia, *Vechi reprezentări grafice ale orașelor din România*, Sibiu, Editura Astra Museum, 2012.
- Spinei, Victor, *Cercetările arheologice de la Piatra-Neamț/Dărmănești*, în „Danubius”, 6-7, 1972-1973.
- Idem, *Cetatea Albă în însemnările de călătorie ale pelerinilor ruși din secolele XIV-XV*, în „Națiunea română, simboluri și realități istorice. Academician Cornelia Bodea la 90 de ani”. Ediție îngrijită de Al. Zub, Venera Achim, Nagy Pienaru, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Idem, *Circulația unor piese de cult în regiunile românești nord-dunărene în secolele X-XVII*, în **AM**, XV, 1992.
- Idem, *Contribuții la cunoașterea spațiului est-carpatic*, în **MA**, VI-VIII, 1974-1976.
- Idem, *Generalități privind geneza orașelor medievale din Moldova*, în **AMed**, I, 1996.
- Idem, *Marile migrații din estul și sud-estul Europei în secolele IX-XIII*, Iași, Institutul European, 1999.
- Idem, *Moldova în secolele XI-XIV*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- Idem, *Necropola medievală de la Piatra Neamț-Dărmănești*, în **MA**, I, 1969.
- Idem, *Realități etnice și politice în Moldova meridională în secolele XI-XIII. Români și turanici*, Iași, Editura „Junimea”, 1985.
- Idem, *Șantierul arheologic Brășăuți, județul Neamț (1969)*, în **MCA**, X, 1973.
- Idem, Monah, Dan, *Așezarea prefeudală de la Brășăuți*, în **MA**, II, 1970.
- Stahl, H.H., *Studii de sociologie istorică*, București, Editura Științifică, 1972.
- Stoicescu, N., *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române*, București, Editura Militară, 1968.
- Idem, *Dicționarul marilor dregători din Țara Românească și Moldova în sec. XIV-XVII*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971.
- Stoide, C.A., *Negustorii din Șarhorod în Moldova*, în **RIR**, V-VI, 1935-1936.
- Szabo, Attila, *Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania*, VII/1-2, București, Editura Kriterion, 1991.

Sulzer, Franz Joseph, *Geschichte des Transalpinischen Daciens, das ist der Walachey, Moldau und Bessarabiens*, I, Viena, 1781.

Szilárd, Süttő, *Adalékok a 14-15. századi magyar világi archontológiához különösen az 1384-1387. Évekhe*, în „Levéltári Szemle”, 52, 2002, 4.

Sturdza, D. A., *Cronica lui Ulric de Richental asupra Conciliului de la Constanța (1414-1418). Relațiune analitică*, în **AARMSI**, seria II, tomul XVI, 1893-1894.

Szadeczky, Lajos, *Iparfejlődés és a czéhek története magyarszágon(1307-1848)*, II, Budapest, 1913.

Székely, Maria Magdalena, *Familii de boieri din Moldova de origine transilvăneană (sec. XIV-XVI)*, în **Arh. Gen**, I(VI), 1994, 1-2.

Eadem, *Neamul Golăeștilor. Pe marginea unui document „nou”*, în **SMIM**, XXV, 2007.

Eadem, *Note despre bisericele Sf. Vineri și Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul din Iași*, în **SMIM**, XIX, 2001.

Székely, Zoltan, *Necropola medievală de la Peteni (com. Zăbala, jud. Covasna)*, în Idem, „Lucrări alese”, Sfântul Gheorghe, Editura Saman, 2012.

Szentpétery, Imre, *Chronologia. A közép-és újkori időszámítás vázlatja*. Ediția a II-a, Budapest, 1985.

Szilágyi, Sándor, *A magyar nemzet története*, III, Budapest, 1895.

Șerbănescu, N., și Stoicescu, N., *Mircea cel Mare (1386-1418). 600 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.

Șimanschi, Leon, *Curtea și biserica domnească din Piatra-Neamț*, București, Editura Meridiane, 1969.

Ștefănescu, Ștefan, Mureșan, Camil, Pop, Ioan Aurel, *Economie și societate*, în „Istoria românilor”, IV. „De la universalitatea creștină către Europa „patriilor”. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2012.

Teodor, Dan Gh., *Creștinismul la est de Carpați. De la origini până în secolul al XIV-lea*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1991.

Tetraevanghelul Ieromonahului Spiridon caligrafiat și miniat la mănăstirea Putna în 1502, din porunca lui Ștefan cel Mare. Ediție anastasică, precedată de o parte introductivă

bilingvă, în română și engleză, având în prim plan un studiu istoric și evaluarea fizico-chimică a materialelor care compun cartea de cult, București, Editura Oscar Print, 2017.

Tezaurul Toponimic al României. Moldova, I. Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale (1772-1988). Partea a 2-a. Unități simple. Redactat de Mircea Ciubotaru et all, București, Editura Academiei Române, 1992; II/1. *Mic dicționar toponimic al Moldovei structural și etimologic: Toponime personale*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2014.

Тихомиров, М.Н., *Список русских городов дальних и ближних*, în „Исторические записки”, 40, Moscova, 1952.

Idem, *Список русских городов дальних и ближних*, în Idem, *Русское летописание*, Москва, 1979.

Torma, Károly, *Okiratok Erdély történetéhez a XVII század elején*, în „Történelmi Tár”, VIII, Budapesta, 1885.

Tóth-Norbert, C., *Itineraria regum et reginarum (1382-1438)*, Budapesta, 2005.

Turcu, C., *Curtea domnească din târgul Pietrei*, în **ALPR**, 1935-1936.

Idem, *Biserica Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul din Piatra-Neamț*, în **MMS**, XLVII, 1971, 7-8.

Idem, *Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Piatra-Neamț*, în „Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei”. Prefață: Iustin, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei. Introducerea: Prof. dr. Vasile Drăguț și Conf. Univ. Dr. Corina Nicolescu, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1974.

C. Turcu, *Un călător francez acum un veac, prin județul Neamț: J.A. Vaillant*, în **ALPR**, 1933-1934.

Turdeanu, Emil, *Études de littérature roumaine et d'écrits slaves et grecs des Principautés Roumaines*, Leiden, 1985.

Idem, *Le Sbornik dit „de Bisericieni” fausse identité d'un manuscrit remarquable*, în **REES**, tom 44, 1, Paris, 1965.

Ungureanu, Gheorghe, *Mănăstirea Pionul sau Schitul Hangul și ruinele palatului cnejilor cantacuzini*, în **ALPR**, 1933-1934.

Idem, Anghel, Gh., Botez, Constantin, *Cronica Cotnarilor*, București, Editura Științifică, 1971.

Ulrich Richental: Chronik des Konzils zu Konstanz, 1414–1418. Facsimile și comentarii de Jürgen Klöckler, Darmstadt, 2013.

Urechia, V. A., *Sigiliul târgului Pietrei*, în **AARMSI**, seria II, tom X, 1889.

Vákár, Arthur, *Gylkostói kalauz. A Gylkostó és környéke Ősszeállította*, Gheorgheni, 1914.

Vasile, Iulian-Mihail, *Roznovul în mărturii documentare (până la jumătatea secolului al XIX-lea)*, Piatra-Neamț, Editura Alfa, 2011.

Vârtosu, E., *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în **DIR**, Introducere, II, București, Editura Academiei, 1956.

Veress, A., *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească (până la 1821)*, în **AARMSI**, seria III, tom VII, 1927.

Verșescu, Gheorghe, *Istoria monografică a orașului Piatra-Neamț*, București, 1971.

Idem, *Mahalaua Valea Viei Piatra-Neamț. Monografie istorică și sociologică*, Piatra-Neamț, 1943.

Vilmos, Tánzos, *A moldvabányai rovásírásfeliratról és keletkezésének háttéréről*, în „*Erdélyi Múzeum-Egyesület*”, 2006, 3-4.

Vizauer, Victor V., *Antroponimele românilor din comitatul Maramureș în veacul al XIV-lea*, în **MM**, 14, 2017.

Vlăduțiu, Ion, *Mijloace de transport*, în „Etnografia Văii Bistriței. Zona Bicz”. Sub coordonarea lui Ștefan Milcu, Piatra-Neamț, 1973.

Vofkori, László, *Székelyszékelyföld keleti átjárói és szorosai*, în **CSME**, II, 2009.

Volkart, Silvia, *Rom am Bodensee. Die Zeit des Konstanzer Konzils*, Zürich, 2014.

Vrânceanu, C., *Răz bunare domnească*, în „Revista Societății Corpului Didactic din județul Neamț”, II, 4, 15 dec. 1897.

Zahariuc, Petronel, *Două catastife ale Cantacuzinilor moldoveni din veacul al XVII-lea*, în **RIS**, IV-VII, 1999-2002.

Idem, *O lumină în hotarul Iașilor-Mănăstirea Aron Vodă*, în **AIIX**, tom LVI, 2019.

Zimmermann, Franz, *Das älteste Siegel der Stadt Hermannstadt*, în „Korrespondenzblatt des Vereines für siebenbürgische Landeskunde”, I, 1878.

Zotta, Sever, *Miron Barnovschi și alte rude ale Movileștilor în Polonia*, în **Arh.Gen.**, II, 1913.

Zsoldos, Attila, *Oradea și Bihorul în vremea dinastiei de Anjou. Studii despre istoria Țării Bihorului 5*. Traducător Elga Mayer, Oradea, Fundația Culturală Varadinum, 2019.